

Zoper manihejca Sekundina 11–19¹

Med vsemi svojimi spisi zoper manihejce je Avguštin na stara leta najbolj cenil kratko delo Zoper manihejca Sekundina.² Rimljan Sekundin, ki je bil po Avguštinovem pričevanju poslušalec (auditor) v manihejski sekti, je v letih 403–405 hiponskemu škofu poslal pismo, v katerem hvali njegovo modrost in govorniško spretnost, obenem pa ga graja, ker zanika substancialnost zla, zagovarja resničnost Kristusovega učlovečenja in sprejema Staro zavezo. To pismo se je v rokopisih ohranilo skupaj z dolgim odgovorom, v katerem Avguštin obravnava vsa vprašanja, ki jih omenja Sekundin, največ prostora pa posveti problemu zla. Pri tem se opre na pismo svojega sogovornika. Zapiše, da duša ne greši po svoji volji, ampak zaradi pomešanosti z mesom, nato pa pristavi: "Toda, če duša, ki se je spoznala, privoli v zlo in se ne oboroži proti sovražniku, greši po svoji volji." Hiponski škof se v svojem odgovoru osredotoči prav na privolitev duše v zlo. Za manihejce sta duša in zlo substanci: prva je dobra, druga pa zla. Kako pa je s privolitvijo duše? Je tudi ta substanca ali ne? Če je privolitev substanca, obstajajo tri substance in ne samo dve, kot trdijo manihejci. Če pa ni substanca, kateri substanci pripada? Če pripada substanci duše, je privolitev dobra, vendar pa v tem primeru ne more povzročiti greha. Če pa privolitev pripada substanci zla in je zato tudi sama zla, pomeni, da privolitev ne pripada duši in torej ni duša tista, ki privoli. Končno, če je privolitev zla, a pripada duši, ki je po svoji naravi dobra, je možno, da obstaja zlo, ki ni substanca, ampak umanjkanje dobre substance. Prav takšno je tudi stališče, ki ga Avguštin na različne načine dokazuje v tem pronicljivem in mestoma precej zapletenem odlomku.

GREŠITI POMENI TEŽITI K NIČU

11. Umanjkati ne pomeni biti nič, ampak težiti k nič. Ko se namreč stvari, ki so več, spustijo k tem, ki so manj, ne umanjkajo te, h katerim se spustijo, ampak tiste, ki se spustijo; tako začnejo biti manj, kot so bile prej.³ Sicer ne postanejo stvari, h katerim so

se spustile, ampak glede na svoj rod postanejo manj. Ko se namreč duša spusti k telesu, sama ne postane telo, ampak se zaradi oslabelega teženja na nek način združi s telesom. Tako je tudi neka angelska vzvišenost, ki se je sama v sebi preveč veselila svoje veličine, obrnila svojo voljo k temu, kar je manj, in začela biti manj, kot je bila prej; tako je glede na svojo

stopnjo stremela k niču. Kolikor je namreč neka stvar manj, toliko bližja je niču. Kadar so ta umanjkanja hotena, upravičeno zaslužijo grajo in se imenujejo grehi. Kadar pa tem hotenim umanjkanjem sledijo nevšečnosti, nadloge, bolečine, nesreče, skratka vse stvari, ki jih trpimo proti naši volji, je povsem upravičeno, da se ti grehi bodisi kaznujejo s kaznimi bodisi izmijejo s preizkušnjami.

Če boš mirno pretehtal te stvari, boš zagotovo nehal obtoževati naravo in dolžiti substance same. Če pa o tem vprašanju želiš obširnejših razlag, preberi tri naše knjige, ki nosijo naslov *O svobodni izbiri*; najdeš jih lahko v Noli v Kampaniji, pri Pavlinu, plemenitem Božjem služabniku.⁴

ZLO NI SUBSTANCA, AMPAK SPUŠČANJE K TEMU, KAR JE MANJ

12. Sedaj pa se moram spomniti, da s tem pismom, čeprav je že mnogo daljše, odgovarjam na tvoje pismo. Obravnaval sem že nekatere stvari, ki mi jih sedaj ne bo treba vedno znova ponavljati. Toda, obljubil sem ti, da te bom na osnovi tvojega pisma prepričal o zmotnosti tvojega verovanja in o resničnosti katoliške vere. Vsa razlika med nami je nedvomno v tem, da vi trdite, da je zlo nekakšna substanca, mi trdimo, da zlo ni substanca, ampak spuščanje od tega, kar je več, k temu, kar je manj. Zato poslušaj, kar sledi. V svojem pismu o duši trdiš, da jo h grehu vodi pomešanost z mesom, ne pa lastna volja. A če je tako, boš takoj uvidel, da mora vsemogočni Bog priti na pomoč vsaki duši in ne sme obsoditi nobene, saj nobena ni grešila po svoji volji. Tako se zruši strahovito mnenje, ki ga Mani razglaša glede kazni duš – tudi tistih, ki so prišle iz območja luči.⁵ Toda ti si zelo umestno dejal: *Toda, če duša, ki se je spoznala, privoli v zlo in se ne oboroži proti sovražniku, greši po svoji volji.*⁶ Dobro je, da vsaj včasih priznaš, da lahko duša greši po svoji volji. Toda, v katero zlo privoli, če greši po svoji volji? Gotovo v tisto, za katerega praviš, da je substanca.

ČE JE ZLO SUBSTANCA, KAJ BO PRIVOLITEV ZLU

13. Toda sam vidim že tri stvari in menim, da jih boš tudi ti videl z menoj. Duša, ki privoli v zlo, in zlo, v katerega privoli, sta dve stvari, tretja stvar pa je privolitev sama: praviš namreč, da privolitev ni duša, temveč da pripada duši. Izmed teh treh stvari je duša zagotovo substanca in tudi zlo, v katerega privoli duša, ko greši po svoji volji, je po vašem mnenju substanca. Sprašujem pa, kaj je privolitev: ali pravite, da je substanca, ali pa da je v substanci? Če trdiš, da je substanca, imaš v mislih ne več dve, ampak tri substance. Ali ne trdiš, da obstajata le dve substanci, zato ker je privolitev duše, s katero privoli v zlo, iste substance kot duša sama? Sprašujem te torej, ali je ta privolitev dobra ali zla? Če je dobra, duša zagotovo ne greši, ko privoli v zlo. Toda resnica razglaša in tudi ti pišeš, da tedaj duša greši po svoji volji. Privolitev je potemtakem zla in zla je tudi substanca duše, če je privolitev substanca duše in če sta obe, duša in privolitev, ena sama substanca. Ali vidiš, v kakšni zagati si se znašel? Dokazati moraš, da duša in zlo nista dobra in zla substanca, ampak da sta obe zli! Morda boš sedaj skušal krivdo privolitve pripisati ne več duši, ki privoli v zlo, ampak zlu, v katerega privoli: tako bi lahko obstajali dve substanci, ena dobra in druga zla. Če se za dušo trdi, da je na strani dobrega, se njeno privolitev, s katero privoli v zlo, in zlo samo, v katero privoli, skupaj postavlja na nasprotno stran in duša oboje pripiše zli substanci. Mar je kdo izjavil še kaj bolj nespametnega? Duša namreč ne more privoliti, če privolitev ni njena, če pa sama privoli, je privolitev njena. Dalje, če je privolitev njena in je ta privolitev zla, je tudi to zlo njeno. Kajti, če to zlo prihaja od tistega zla, v katerega duša privoli, ga duša nujno ni imela, preden je vanj privolila. Kakšno dobro je torej duša, če njen prihod podvoji zlo ali pa ga, če nekoliko ublažim besede, poveča?

ČE JE TUDI PRIVOLITEV SUBSTANCA, PRIDEMO DO NESMISLA

14. Nadalje, če je ta privolitev, ki je nedvomno zla, substanca, sledi, da je v moči duše storiti, da neka zla substanca je ali pa ni, saj je privolitev v moči duše. Če pa ni v moči duše, ta ne privoli po svoji volji. Ti pa si dejal, da zaradi privolitve duša greši po svoji volji. Duša ima torej v moči, kot sem dejal, določitev, da neka zla substanca je ali pa ni. Toda, kaj je substanca drugega kot narava? Obstajala naj bi torej neka narava, ki po naravi ne pripada niti duši – kajti če ta noče, ona ne bo obstajala – niti zlu, v katero duša privoli po svoji volji – ne morete namreč reči, da zlo po naravi pripada narodu temin,⁷ kajti zlo je tam nastalo po tuji volji, to je po volji duše. Kateri naravi naj se torej pripiše ta narava, to je ta privolitev, če gre za naravo, ki po naravi ne pripada niti duši niti narodu temin, razen če proti Maniju trdiš, da ne obstajata dve, ampak tri narave. Kajti če sta nekoč obstajali dve naravi, sedaj ko je prišlo do privolitve, zagotovo obstajajo tri. To tretjo, ki se je rodila iz duše, ki je privolila, in iz zla, v katerega je privolila, boš nekako moral imeti za hčerko obeh. Toda, ker je rojena iz dveh narav, od katerih je ena dobra, druga pa zla, te sprašujem, zakaj se ni rodilo nekaj srednjega? Kakor namreč to, kar se rodi iz konja in osla, ni ne konj ne osel, tako tudi to, kar se rodi iz dobre in zle narave – seveda, če je tudi samo neka narava –, ne bi smelo biti ne dobra ne zla narava. Ti pa priznavaš, da je privolitev zla: praviš namreč, da duša greši po svoji volji, kadar privoli v zlo.

Morda pa meniš, da sta dobra in zla narava kot dva spola, moški in ženski, in se tako, kot se iz moškega in ženske ne rodi nekaj srednjega, ampak ali moški ali ženska, tudi iz dobrega in zla ne rodi nekaj tretjega, kar ni ne dobro ne zlo, ampak neko drugo zlo? Če pa je tako, kje je zmagovita narava duše? Ali je tako ločena, da se ne moreč več roditi neko drugo dobro? Dalje, ali ne vidiš, da ne govoriš več o različnih naravah, ampak o

različnih spolih? Kajti če bi med dobrim in zlim obstajala različnost narav, bi iz obojega lahko nastalo samo nekaj tretjega, ki ne bi moglo biti ne dobro ne zlo. Če pa bi bila ta združitev nerodovitna, se iz nje ne bi mogla roditi neka tretja substanca. Če se namreč iz združitve prej omenjenih živali ne more roditi nič drugega kot mezeg ali mula, ki nista ne konj ne osel, koliko bolj se mora tako zgoditi ob tako veliki in celo največji razliki med dobrim in zlim. Če pa iz njune združitve ne bi nastala nobena nova narava, le-ta ne bi bila zla, čeprav tudi dobra ne bi mogla biti. Preostane torej, da se tako neverjetnim nesmislom ne moremo izogniti drugače, kot da glede privolitve, ki je spoznana za zlo in krivo, priznamo, da ni substanca, ampak da obstaja v neki substanci.

PRIVOLITEV NI SUBSTANCA, AMPAK OBSTAJA V NEKI SUBSTANCI

15. Skrbno torej preiščimo, v kateri substanci obstaja. Ali ni očitno, da tako kot prigovarjanje nastane samo v tistem, ki prigovarja, tako tudi privolitev obstaja samo v tisti naravi, ki privoli? Duša, ki privoli v zlo, je torej substanca, njena privolitev pa ni substanca. Menim, da že vidiš, v kateri substanci je: dobro vidiš, da je privolitev v duši in da je greh, in zato ne moreš dvomiti, da gre za zlo. Iz tega že razumeš, da lahko v dobri substanci, kakor je duša, obstaja nekaj zlega, ki pa ni substanca – kot to velja za privolitev –, in zaradi tega zla se tudi duša imenuje zla. Kajti kot grešnica je zagotovo zla, greši pa, kadar privoli v zlo. Ena in ista stvar, se pravi duša, je torej dobra, v kolikor je substanca, in zla, v kolikor ima nekaj zla, ki pa ni substanca, se pravi, v kolikor ima privolitev. Te privolitve pa duša nima zaradi izboljšanja, ampak zaradi umanjkanja. Kadar duša privoli v zlo, je že manj in zato začne veljati manj, kot je veljala, ko še ni privolila v nobeno zlo in je slonela na kreposti. Toliko slabša je, kolikor se od tega, kar je največje, obrača k temu, kar je manj: tako tudi duša

sama je manj. Kolikor pa je manj, toliko bližja je nič. Kar pa postane manj, teži k temu, da sploh ne bi bilo: čeprav ne pride do tega, da bi povsem propadlo in bilo nič, je vendar očitno, da je vsako umanjkanje začetek propadanja.

Odpri torej oči srca in uvidi, če moreš, da je vsaka substanca nekaj dobrega in da je zato zlo umanjkanje substance, kajti biti substanca je nekaj dobrega. Vendar pa ni vsako umanjkanje krivdno, ampak le tisto, ki je hoteno, tisto, s katerim umna duša zapusti svojega stvarnika in svojo voljo obrne k stvarjem, ki so bile ustvarjene pod njo: to je namreč to, kar se imenuje greh. Druga umanjkanja, ki pa niso hotena, so bodisi kazni, s katerimi so pod vodstvom in po pravilih najvišje pravice kaznovani grehi bodisi slabosti, ki izhajajo iz stopenj nižjih stvari, tako se predhodne umaknejo tem, ki pridejo za njimi, da se tako vsa časna lepota uresniči v svoji vrsti in v svojem redu. Vzemimo za primer govor. Ta se vrši z nekakšnim umiranjem in nastajanjem zlogov, ki so med seboj ločeni s premori določene dolžine; v urejenem zaporedju zasedejo vsak svoje mesto in pojemajo drug za drugim, dokler se ne zaključi celoten govor. Koliko se zlog podaljša ali okrajša, oziroma na kakšen način posamezne črke ohranijo čas, ki ustreza njihovemu mestu, pa ni odvisno od sosledja zvokov, ampak od govorčevega ritma. Umetnost, ki ustvarja govor, namreč ne zganja hrupa z zvoki in govora ne sprevrača s premori. Podobno kot z govorom je tudi s časno lepoto. Tudi ta je sestavljena iz nastanka in umiranja, odhajanja in prihajanja časnih stvari, ki si v skrbno določenem teku sledijo do vnaprej določene konca. Ta časna lepota pa ni zla zato, ker moremo v duhovnih ustvarjeninah umevati in občudovati boljše stvari; časna lepota ima namreč v svojem redu lastno ljubkost in dobromislečim razodeva najvišjo Božjo modrost, ki je globoko skrita in ki presega vse konce časov; časna lepota razodeva njo, ki jo je naredila in jo vodi.

DOBRO STVAR LAHKO LJUBIMO Z LJUBEZNIJO, KI NI DOBRA

16. Sedaj pa razmisli, ali je to, kar si imenoval zlo – se pravi to, v kar duša privoli, kadar greši po svoji volji –, neka substanca ali pa tudi tam ne moreš obtožiti substance. Sprašujem te, kaj privabi privolitev duše: ali duša plane brez vzroka in se zato reče, da privoli, ker jo neko veselje vodi k uživanju? V tem primeru ni prav, da se neko stvar imenuje zlo zato, ker se je ne ljubi na pravi način. Če bom namreč pokazal, da se neke stvari ne ljubi na pravi način, vendar ne po njeni krivdi, temveč po krivdi tistega, ki jo ljubi, boš zagotovo priznal, da narava vsake stvari ne postane v trenutku izprijena zato, ker jo zadane privolitev tega, ki jo želi na izprijen način. Pozneje se bo izkazalo, da mi bo to spoznanje v veliko pomoč.

Da pa ti pokažem, kar sem obljubil, kaj naj izberem, ko pa mi na misel prihaja toliko stvari? Kaj naj drugega izberem kot to, kar mi hvalimo kot nebeško ustvarjenino, vi pa častite kot del samega stvarnika? Kaj je namreč med vsemi vidnimi stvarmi sijajnejše od sonca? Toda, če bi kdo pretirano hlepel po njegovi luči, bi se začel prepirati in pravdati s svojimi sosedi – seveda, če bi si pridobil oblast, s katero bi lahko izpolnil svoje želje –, ko bi opazil, da hiše na drugi strani ulice, kljub temu da ima odprta okna, ovirajo, da bi sonce še bolj napolnilo notranjost njegove hiše. Mar je sonce krivo, ker oni tako ljubi to luč, da si jo drzne ceniti bolj kot luč pravičnosti? Mar je sonce krivo, ker oni v želji, da bi v prebivališče svojega telesa sprejel več luči za svoje telesne oči, zapre vrata svojega srca in oči svojega uma pred lučjo pravičnosti? Vidiš torej, da se lahko dobro stvar ljubi z ljubeznijo, ki ni dobra. Zato to, kar ti imenuješ zlo, v katerega duša privoli in s tem greši, jaz imenujem dobro v svojem redu; vendar pa gre za takšno dobro, v katerega se duši ne spodobi privoliti, ker je sama boljša. Ker je duša nad telesom in ker je Bog nad njo – čeprav je v svojem redu narava telesa dobra –, duša greši

in pri tem dela zlo, če privolitev ljubezni, ki jo dolguje Bogu, ki je nad njo, usmeri k telesu, ki je pod njo.

KDOR SILI V ZLO, LJUBI DOBRO STVAR NA NEPRAVI NAČIN

17. Če pa praviš, da privolitve nimaš za krivo, kadar ljubljena stvar ne stori ničesar, da bi pritegnila privolitev, ampak da duša privoli tedaj, kadar jo to, v kar privoli, nagovarja ali sili, iz tega sledi, da je zlo to, kar nagovarja ali sli k zlim dejanjem.⁸ To je moje naslednje vprašanje, ki ga je sedaj že zares potrebno obravnavati. Toda spomniva se najprej greha, o katerem sva po mojem mnenju že dovolj razpravljala: razjasnila sva, da se neko stvar, ki je v svojem redu dobra, lahko ljubi na nepravi način in da je ne smemo grajati zaradi krivde njenega ljubitelja. Kaj pa če duša, ki je zaradi takšne ljubezni grešila in postala izprijena, nagovarja drugo, naj stori isti greh – ali se ne bo tudi duša, ki privoli, izpridila po isti pregrehi, po kateri je bila pokvarjena ona, ki ji je prisluhnila? Prvi greh je torej v tem, da se ustvarjenino, čeprav je dobra, ljubi bolj kot stvarnika. Drugi greh pa je v tem, da se tudi drugega skuša pregovoriti ali prisiliti, naj stori enako. Nihče namreč noče drugega zapeljati v pregreho, če ni bil prej sam pokvarjen. Hote pa grešijo tisti, ki želijo druge zapeljati v greh bodisi z nerazsodno dobrohotnostjo bodisi z zlobno zavistjo. Mar bi kdo, ki svojih otrok ne ljubi z izprijeno ljubeznijo, le-te učil, naj nobenega dobička nimajo za sramotnega in naj si z vsemi sredstvi pridobijo obilno bogastvo? Svojih otrok seveda ne sovraži, pa vendar jim daje pogubne nasvete. Ljubezen do takšnih stvari ga je že pokvarila, čeprav zlato in srebro nista zlo, prav tako kakor sonce, o katerem smo prej govorili; toda, kdor dobro stvar ljubi na neurejen način, je kriv. Kadar pa kdo zaradi ljubosumnosti želi, da bi drugi grešil, takrat sam z neizmernim napuhom ljubi čast in se želi odlikovati v njej ter prekašati druge. Ko vidi, da se večja in pristnejša čast namenja krepostim, želi druge – da ga ne

bi premagali v časti – iz vrha kreposti spraviti v brezno krivičnosti. Na ta način hudič skuša druge pregovoriti ali prisiliti v greh. Je mar čast kriva, da jo je hudič ljubil na izprijen in brezbožen način in tako sam postal brezbožen? Je mar hudičeva angelska substanca, ki jo je ustvaril Bog, zla samo zato, ker je substanca? Ko je zapustil ljubezen do Boga in se je preveč obrnil k ljubezni do sebe, je hotel veljati za enakega Bogu, a je bil zavržen zaradi svoje napihnjenosti. Hudič torej ni zloben v kolikor je substanca, ampak v kolikor je substanca postala zla, ko je sebe ljubil bolj kot njega, ki ga je naredil. Zloben je zato, ker je manj, kot bi bil, če bi ljubil njega, ki je najvišja bit: zlo je torej umanjkanje.

Vsako umanjkanje od tega, kar je, teži k nič, vsako napredovanje pa od tega, kar je manj, teži k temu, da bi bilo bolj. Najvišjo čast, kakršna se kaže v pobožnosti bogaboječih ljudi, se seveda dolguje Bogu. Kdor torej ljubi čast, posnema Boga. Toda ponižne duše želijo biti počaščene v njem, prevzetne pa brez njega. Ponižni, ki težijo k Bogu, se dvignejo višje od krivičnih; tisti pa, ki se vzdigujejo proti Bogu, postanejo nižji od pravičnih. Vse to je seveda v skladu z razdelitvijo kazni in nagrad, kajti eni so Boga ljubili bolj kot sebe, drugi pa so namesto Boga ljubili sebe.

PRIVOLITEV V ZLO IN PRIGOVARJANJE K ZLU

18. Menim, da lahko že iz besed svojega pisma razumeš – praviš namreč, da *duša, ko privoli v zlo, greši po svoji volji* –, da nobeno zlo ni zla narava oziroma ljubezen do zle narave, ampak, ker so vse narave v svojem rodu dobre, je zlo greh, ki nastane po volji duše, ko ta namesto stvarnika ljubi ustvarjenino bodisi po svoji odločitvi, kadar je zla, bodisi po prigovarjanju drugega, ko privoli v zlo. Vendar pa tudi v tem primeru duša postane zla in ji pripadejo ustrezne kazni, da je tako v skladu z zaslugami vse urejeno, kakor je nadvse dober stvarnik določil v dobri ustvarjenini, toda ne nadvse dobri, saj je ni

rodil iz sebe, ampak jo je naredil iz nič. Ti pa zagovarjaš dve naravi, od katerih naj bi bila ena dobra in druga zla, bolje rečeno ena naj bi bila narava dobrega, druga pa narava zla, saj zla narava nastane tudi iz dobre, kadar ta greši. Priznavaš namreč, da narava, ki jo imenuješ dobro, kadar privoli v zlo, dela zlo, to je greši po svoji volji. Jaz pa trdim, da sta obe naravi dobri, le da ena od njiju dela zlo tako, da prigovarja, druga pa dela zlo tako, da privoli. Toda, tako kot privolitev ni narava ene, tudi prigovarjanje ni narava druge. Kakor bo ena, če ne privoli, ostala dobra in bo ohranila svojo naravo neokrnjeno, tako bo tudi druga, če ne prigovarja, postala boljša; če pa greha, h kateremu ne prigovarja, tudi sama ne stori, bosta obe naravi enako neokrnjeni in hvalevredni v svojem rodu. In če narava, ki stori zlo in k njemu prigovarja, greši dvakrat, pa narava, ki samo privoli v zlo, greši enkrat; vendar pa obe postaneta zli zaradi njunih grehov, po naravi pa nista zli. Ali še drugače: kakor je ena narava zla zaradi prigovarjanja, tako je tudi druga zla zaradi privolitve.

Toda če meniš, da je prigovarjanje večje zlo kot privolitev, je ena narava bolj zla kot druga. Vendar pa ne smemo dajati prednosti nikomur, ne imeti tako krivičnega zadovoljstva pri presojanju, da bi dejali – kadar grešita obe, čeprav ena bolj, druga pa manj –, da je ena narava zla, druga pa narava dobrega; prav tako ne smemo reči niti, da sta obe dobri, a da je boljša tista, ki manj greši, niti, da sta obe zli, a da je bolj zla tista, ki več greši.

ZLO IZHAJA IZ LASTNE VOLJE

19. Toda, od kod prihaja zlo, ki se imenuje greh, če ne obstaja nobena narava zla? Povej mi, od kod prihaja ta zla privolitev v naravi, za katero priznavaš in praviš, da je dobra? Kajti vsega, kar narava utрпи, da bi privolila v zlo, sploh ne bi utrpela, če ne bi mogla trpeti. Sprašujem te torej, od kod ima narava to, da lahko utрпи; brez tega bi bila namreč boljša. Ne govoriva torej o naravi najvišjega dobrega, od katere nič ne more biti boljše. Nadalje, če je

v moči narave, da lahko privoli ali ne privoli, pomeni, da ne privoli kot že premagana. Sprašujem te torej, od kod ima narava privolitev zlu, ko pa je ne sili nobena nasprotna narava. Če pa je prisiljena, da privoli in torej ni v njeni moči, da bi storila drugače, pomeni – kot si sam dejal –, da ne greši po svoji volji, saj tudi privoli ne po svoji volji. Zdaj pa te sprašujem, od kod ima narava možnost, da je prevarana, če je prevarana. Kajti nikoli ne bi utrpela prevare, če ne bi bilo v njej možnosti, da jo utрпи. Privoli pa lahko samo po svoji volji; če pa je prisiljena, je bolje reči, da se vda, kot pa da privoli. Toda, kakor koli že to imenuješ, sprašujem tebe, pronicljivega in izkušenega moža, in tvoj rimski genij,⁹ od kod ima narava dobrega to, da lahko utрпи, kar utрпи, ko privoli v zlo. Kakor namreč v lesu, preden se zlomi, že obstaja neka krhkost in če je ne bi bilo, se les sploh ne bi mogel zlomiti – kajti les ni nezlomljiv samo zato, ker ni nikogar, ki bi ga lomil –, tako te sprašujem glede te narave: od kod prihaja njena krhkost ali upogljivost, še preden privoli v zlo bodisi zaradi sile, ki jo zlomi, bodisi zaradi prigovarjanja, ki jo upogne. Povedano drugače, če je narava že bila krhka zaradi bližine zla – kakor se telesa navadno pokvarijo zaradi izpuhtevanja iz bližnjega močvirja –, pomeni, da je bila že prej pokvarljiva, če jo je mogla pokvariti bližina te pogubne okužbe. Sprašujem te torej, od kod prihaja ta pokvarljivost.

Prisluhni, prosim, mojim besedam in vdaj se očitni resnici! Ne sprašujem te, od kod prihaja pokvarjenost, saj boš odgovoril: od kvaritelja – misliš seveda na nekega vladarja naroda temin, ovitega v megleno odejo, tako da se ga komaj izvije iz nje in zadrži. Sprašujem te, od kod pride pokvarljivost, še preden je nastopil kvaritelj. Kajti če je ne bi bilo, kvaritelj ne bi obstajal ali pa njegov poseg ne bi povzročil škode. Od kod torej v dobri naravi pride pokvarljivost, še preden jo pokvari nasprotna narava, ali pa – če ne želiš reči, da se pokvari – od kod pride spremenljivost, še preden dobro naravo spremeni napad sovražnika? Ne moremo namreč reči, da se

narava, ki iz modre postane neumna in ki pozabi nase, ne spremeni na slabše. A ti sam si dodal te besede: *Če duša, ki se je spoznala, privoli v zlo*. Ko duša pozabi nase, se spremeni na slabše, vendar se lahko spet spozna, ko se spomni nas. Na noben način se ne bi mogla spremeniti, če ne bi bila spremenljiva, še preden se je spremenila. Ko boš torej odkril, od kod prihaja ta spremenljivost v substanci najvišjega dobrega, še preden je prišlo do kakršne koli združitve dobrega in zla, me boš zagotovo nehal spraševati, od kod zlo.

Če pravilno razumeš naravo najvišjega dobrega, v njej ne najdeš nobene spremenljivosti časa, do katere bi prišlo v moči narave same ali pa po posegu koga drugega – kot to velja za tisto naravo, ki si jo domišlja Mani in jo ima za najvišje dobro oziroma tako vsaj prepričuje svoje vernike. Zato odgovori, če moreš, od kod prihaja ta spremenljivost, ki se ni razkrila takoj, ampak je nastopila šele po določenem času? Sovražnik ne bi mogel spremeniti narave, če se ta sploh ne bi mogla spremeniti. Ker pa se je mogla spremeniti, je pokazala, da ni nespremenljiva.

Ta spremenljivost naj bi bila torej v substanci najvišjega dobrega, to je v Božji substanci. Če le nisi trdovraten, dobro vidiš, za kako nespametno in bogokletno trditev gre. Ko tako govorimo o ustvarjenini, ki je Bog ni ne rodil ne izoblikoval iz svoje substance, ampak naredil iz nič, ne govorimo o najvišjem dobrem, ampak o takšnem dobrem, ki ga lahko ustvari samo najvišje dobro, ki je Bog. Bog, ki je najvišje in nespremenljivo dobro, je vse stvari naredil ne kot najvišje in nespremenljivo dobre, pa vendar kot dobre in to od angelov v nebesih do zadnje živali in trave na zemlji; vsem je v skladu z dostojanstvom njihove narave odredil primeren kraj. Med temi stvarmi je tudi razumna ustvarjenina; kadar se svojega stvarnika, to je Boga, ki jo je naredil in osnoval, drži s poslušnostjo ljubezni, ohranja svojo naravo v njegovi večnosti, resnici in ljubezni; kadar pa ga

zapusti s ključovalno neposlušnostjo in se po svoji svobodni izbiri valja v grehih, vsa bedna prejme kazen po njegovi pravični sodbi. V tem sestoji vse zlo: deloma v delanju krivice, deloma v trpljenju po pravici.

Ne sprašuj me torej, od kod zlo, saj si si že sam odgovoril, ko si dejal: *Če duša, ki se je spoznala, privoli v zlo, greši po svoji volji*. Vidiš torej, od kod je zlo: iz lastne volje. Volja pa ni narava, ampak krivda in zato tudi nasprotna naravi, kateri škoduje tako, da ji jemlje dobro, po katerem bi lahko bila blažena, če ne bi hotela grešiti.

Ti pa meniš, da voljo do greha lahko vzgiba samo neko drugo zlo, ki je po tvojem mnenju narava, ki je ni naredil Bog, glede duše pa praviš, da je narava Boga. Iz tega sledi, da neka narava zla, ki s svojim prigovarjanjem v duši povzroči voljo do greha, premaga Boga in ga zvrne v greh.

Prevedel: Benjamin Bevc

1. Prevod sledi kritični izdaji R. Joliveta in M. Jourjona, objavljeni v zbirki *Bibliothèque augustinienne*, zv. 17, *Six traités anti-manichéens* (Pariz: Desclée de Brouwer, 1961), 529–633. Mednaslovi so deloma povzeti po tej izdaji.
2. *Presoje* 2, 10.
3. Za Avgušтина je zlo umanjkanje (*defectus*) dobrega: duša greši, kadar se od najvišjega dobrega spusti (*declinare*) k nekemu nižjemu dobremu.
4. Sl. prevod: Avguštin, *O svobodni izbiri* (Ljubljana: Krtina, 2003).
5. Po manihejskem učenju je duša je košček Božjega, ki je ujet v materijo, a ne po lastni krivdi, temveč zaradi boja med kraljestvom luči in kraljestvom teme. Avguštin bi rad, da Sekundin spozna, kako strahovita je vključitev duše v svet zla, kljub temu da se ni svobodno odločila za zlo. Če bi duša trpela po krivici, bi Bog nujno moral posredovati.
6. *Sekundinovo pismo* 2.
7. Gre za kraljestvo teme ali zlo substanc, ki se po manihejskem verovanju bojuje zoper kraljestvo luči.
8. Zagonetna poved, katere pomen ostaja nejasen kljub popravku v kritični izdaji.
9. V *Sekundinovem pismu* je Avguštin večkrat imenovan Punicus, Kartažan. Najbrž gre za ironijo, kajti v antiki je punica *fides*, kartažanska zvestoba, pregovorno označevala verolomnost. Tudi ko Avguštin omenja Sekundinov rimski genij, gre najbrž za evfemizem.